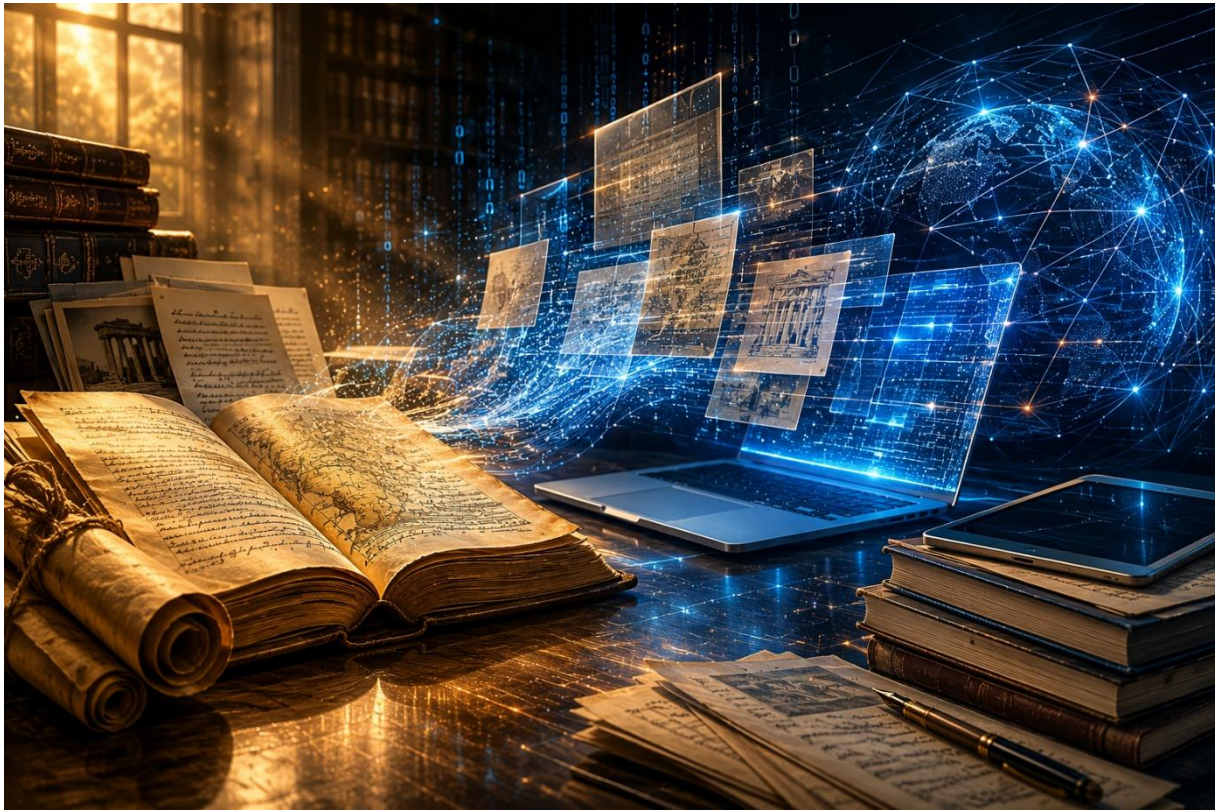

1

תיק עזר למורה לקראת יישום השינויים במבנה הלמידה וההערכה בהיסטוריה

יוני 2026

לקהל המורים להיסטוריה,

הוראת ההיסטוריה במערכת החינוך נועדה להקנות לתלמידים ידע היסטורי מבוסס, הבנה של תהליכים היסטוריים, ופיתוח מיומנויות חשיבה מסדר גבוה, ובהן ניתוח מקורות, הבחנה בין עובדה לפרשנות, בניית טיעון מבוסס ראיות, השוואה בין תופעות היסטוריות, ויכולת לנסח עמדה מנומקת במסגרת דיון מושכל ומכבד.

בהתאם לכך, תהליך ההוראה נדרש להתמקד לא רק ב"מה" נלמד אלא גם ב"איך" נלמד: זיהוי צירים מארגנים, ניסוח שאלות חקר משמעותיות, הבנת הקשר בין אירועים, תהליכים ודמויות, והצבת הסוגיות ההיסטוריות בהקשר רחב הכולל ממדים חברתיים, פוליטיים, תרבותיים וערכיים. מיומנויות אלו אינן רכיב נלווה להוראת ההיסטוריה, אלא חלק אינטגרלי מהוראת התוכן עצמו.

מתוך תפיסה זו, גם דרכי ההערכה נדרשות לשקף את תהליך הלמידה ואת יעדיו. הערכה המבוססת על שינון מידע מובילה בהכרח להוראה ממוקדת שינון; לעומת זאת, הערכה הבוחנת הבנה תהליכית, שימוש מושכל במקורות, ניתוח, השוואה והבעת עמדה מנומקת, מחזקת הוראה המדגישה חשיבה ביקורתית ויכולת יישום של ידע היסטורי.

בשנים האחרונות חלו שינויים מדורגים בבחינות הבגרות בהיסטוריה, ובהם שילוב הולך וגובר של שאלות השוואה, שאלות הבעת עמדה ושאלות חשיבה מסדר גבוה. שינוי זה הוביל, בהדרגה, למעבר להיבחנות עם ספרי לימוד מאושרים. החל משנת 2021 שולב פרק אחד במתכונת ספר פתוח; בהמשך הורחב המהלך לפרקים נוספים, ובשנת תשפ"ה (2025) התקיימה בחינת הבגרות בהיסטוריה במתכונת מלאה של ספר פתוח בכל פרקי הבחינה.

מהלך זה מחייב התאמה שיטתית של דרכי ההוראה, הלמידה וההערכה בכל שכבות הגיל, בדגש על פיתוח מיומנויות היסטוריות, עבודה עם מקורות, והבנה מעמיקה של תהליכים ולא של פרטי ידע מבודדים. החל משנת הלימודים תשפ"ז (2027) יחול שינוי במבנה ההערכה הבית-ספרית בהיסטוריה. במסגרת שינוי זה, במקום שני נושאי ההערכה שהוצעו עד כה (ממדינת מקדש לעם הספר או ערים וקהילות) המורים יוכלו לבחור באחת משתי אפשרויות:

1. היישוב היהודי בשנים 1920 - 1945

2. מדינת ישראל בשנים 1977 - 1995

הנושאים החדשים ישולבו במערך ההערכה הבית-ספרית ויוצע לבחירת בתי הספר בהתאם להנחיות, כחלק מהרחבת מנעד הסוגיות הנלמדות ומחזוק ההלימה בין תוכני ההוראה, דרכי הלמידה ומבנה ההערכה. במטרה לסייע למורים בהוראת הנושאים בחלק של הערכה הבית-ספרית הוכן תיק למורה, הכולל: הצעות לצירים מארגנים ודרכי הוראה בלמידה פעילה ובהערכה חלופית. חוברת שלפניכם נועדה לשמש כלי עבודה פדגוגי יישומי, התומך בהטמעת עקרונות ההוראה וההערכה העדכניים בתחום הדעת היסטוריה, בהתאם למדיניות אגף בחינות ולתפיסת הלמידה המכוונת מיומנויות.

בברכה,

ד"ר אדי בן זאב

מפמ"ר היסטוריה

הנחיות כלליות

1. במסגרת הערכה החלופית (30%, שאלון 22283) עבור תלמידי כיתה י' המתחילים את לימודיהם בשנת הלימודים תשפ"ז – 2027, יש לבחור אחד מבין שני הנושאים הבאים:
 - היישוב היהודי בשנים 1920 – 1945
 - מדינת ישראל בשנים 1977 – 1995הבחירה תעשה על ידי צוות ההוראה. ניתן לבחור נושא אחר לכל כיתה.
2. כחלק מבניית תכנית הלימודים הבית ספרית בנושא שנבחר, מומלץ לבחור יסוד מארגן להוראת הנושא.
3. מומלץ להקדיש כ-20 שעות לימוד.
4. חשוב להציג לתלמידים את התמונה הכללית של התקופה, תוך שימוש בצירי זמן המצויים בספרי הלימוד, ו/או בכל מקור מהימן אחר.
5. לאחר בחירת היסוד המארגן, על צוות בית הספר לבחור את הנושאים בהם ברצונו להתמקד ולהעמיק. מומלץ לבחור שלושה פרקים (מבין 7) מתוך תכנית הלימודים בנושא הנבחר.
6. עבור תלמידי חינוך מיוחד ואגף שח"ר, במטרה לאפשר העמקה והקניית מיומנויות, ניתן לבחור בשני פרקים במקום שלושה.
7. על צוותי ההיסטוריה בבתי הספר מומלץ לכתוב תוכנית ולהתייעץ במהלך כתיבתה עם מדריך/כה המלווה את בית הספר. על תוכנית העבודה לכלול: יסוד מארגן, רציונל, נושאי התוכנית שנבחרו על-ידי הצוות, חלוקה פנימית של מספר השעות להוראת כל נושא, דרכי הוראה-למידה, צורת ההערכה, מטלות ומחווה.
8. מומלץ לשלב בהוראת הנושא סיור לאחד האתרים הקשורים לנושאי הלימוד שנבחרו.
9. אתר הספרייה הלאומית מציע אף הוא מגוון פריטי הוראה העשויים להתאים להוראת הנושא.

חוברת מתודות

במסגרת שיתוף פעולה בין הספרייה הלאומית והמזכירות הפדגוגית, פותחה חוברת מתודות המאגדת מגוון כלים פדגוגיים לטיפול מיומנויות חקר, חשיבה ביקורתית, אוריינות לשונית, קריאה, כתיבה ודיון. החוברת מציעה למורים דרכי הוראה מגוונות המבוססות על למידה פעילה, ומסייעת בפיתוח יכולות חשיבה והבנה מעמיקה של טקסטים, מקורות וסוגיות מורכבות בקרב תלמידים.

להלן רשימת מתודות לפי מיומנויות:

חקר	
3	שאלות שאלות
5	שרשרת ציטוטים
7	שימוש בטריגר
9	קריאה מהירה של מאמר
חשיבה ביקורתית	
13	שימו לב ל... איפה ה...
15	איפכא מסתברא (טיעון הפוך)
17	'ניקוי טקסט'
19	החלפת מטאפורה
21	איתור הנחות מובלעות
אוריינות לשונית	
24	משחקי קריאה
26	קריאה פעילה (סימון טקסט)
28	קריאה יחפה
30	מפת חום של טקסט
32	כתיבה באזורים
35	כתיבה מעבדת
37	פיגומים לקריאה
39	קריאה בחברותות
דיון	
42	הקשבה פעילה
44	דיון עם תפקידים
47	רשמי שיח"ה
49	דיבייט

שער ראשון

6 היישוב היהודי בשנים 1920 - 1945

קישור לתוכנית הלימודים – מבין שבעה פרקי ההוראה הקיימים בנושא על המורים לבחור שלושה פרקים.

לחץ כאן

הצעות לבחירת יסוד מארגן: לפניכם מספר דוגמאות ליסודות מארגנים להוראת הנושא. כל הצעה כוללת יסוד מארגן, פרקים המתאימים ליסוד מארגן זה ופירוט קצר.
אין כל חובה ללמד על פי אחת מהצעות אלה. צוות ביה"ס יכול להיעזר בדוגמאות אלה כמקור להשראה, להתאימן לצרכיו והשקפותיו, לאמצן כמו שהן, או לבחור יסוד מארגן שונה שאיננו נזכר כאן.

הצעה 1

יסוד מארגן: מחזון למעשה: כיצד נבנה הבית הלאומי?

פרקי העמקה:

- העלייה ובניית החברה היהודית בארץ

- תרומת ההתיישבות בעיר ובכפר לבנין הבית הלאומי

- מוסדות וארגונים מרכזיים ביישוב

פירוט: התלמידים ילמדו כיצד המשיכה התנועה הציונית להפוך את החזון הרעיוני לפרויקט לאומי מעשי בארץ-ישראל לאחר מלחמת העולם הראשונה. הלמידה תעסוק בתהליכי העלייה וההתיישבות, בבניית מוסדות החברה והכלכלה, ביצירת תשתיות לאומיות ובהתמודדות עם אתגרי הקליטה, הפיתוח והקיום בארץ. באמצעות בחינת יוזמות, ארגונים ואישים מרכזיים יתחוו התלמידים את הדרכים שבהן עוצבה החברה היהודית בארץ ואת התהליכים שהניחו את היסודות להקמת מדינת ישראל.

הצעה 2

יסוד מארגן: חברה בבנייה: יצירת קהילה לאומית חדשה

פרקי העמקה:

- העלייה ובניית החברה היהודית בארץ

- תרומת ההתיישבות בעיר ובכפר לבנין הבית הלאומי

- מוסדות וארגונים מרכזיים ביישוב

פירוט: סביב יסוד מארגן זה ילמדו התלמידים כיצד עוצבה החברה היהודית בארץ-ישראל וכיצד נבנתה בהדרגה קהילה לאומית בעלת מאפיינים משותפים. הלמידה תעסוק בתהליכי העלייה והקליטה, ביצירת מסגרות חברתיות, חינוכיות ותרבותיות, בעיצוב זהות קולקטיבית ובפיתוח מוסדות וארגונים מרכזיים ביישוב. באמצעות בחינת אתגרי החיים המשותפים והמחלוקות לצד תחושת השייכות והשותפות, יבינו התלמידים כיצד התגבשה חברה מגוונת לכדי קהילה לאומית בעלת יעדים משותפים.

הצעה 3

יסוד מארגן: דמוקרטיה בהתהוות

פרקי העמקה:

- המסגרת המדינית והתהוות הבית הלאומי
- מוסדות וארגונים מרכזיים ביישוב
- דילמות והכרעות ביישוב

פירוט: סביב יסוד מארגן זה ילמדו התלמידים כיצד התפתחו מוסדות השלטון, ההנהגה והייצוג של היישוב היהודי בארץ-ישראל וכיצד התגבשו בו תפיסות ופרקטיקות דמוקרטיות. הלמידה תעסוק ביצירת מוסדות לאומיים, במערכות הבחירות והייצוג, במחלוקות פוליטיות ובדרכי קבלת ההחלטות ביישוב. באמצעות בחינת הדילמות וההכרעות שעמדו בפני הנהגת היישוב והתושבים, יבינו התלמידים כיצד עוצבו יסודותיה של התרבות הדמוקרטית שהשפיעה על הקמת מדינת ישראל ועל אופייה.

הצעה 4

יסוד מארגן: מקומי וגלובלי: השפעת העולם על היישוב

פרקי העמקה:

- המסגרת המדינית והתהוות הבית הלאומי
- הסכסוך היהודי-ערבי: גורמים והתפתחות
- המדיניות הבריטית והשלכותיה

פירוט: סביב יסוד מארגן זה ילמדו התלמידים כיצד השפיעו תהליכים, אירועים ורעיונות שהתרחשו בזירה הבינלאומית על התפתחותו של היישוב היהודי בארץ-ישראל. הלמידה תעסוק בקשרי הגומלין בין היישוב

לבין המעצמות, במעמדה של ארץ-ישראל במסגרת המנדט הבריטי, ובהשפעתם של שינויים מדיניים, כלכליים וחברתיים בעולם על עיצוב החברה והמנהיגות ביישוב. באמצעות בחינת הזיקות בין המקומי לגלובלי יבינו התלמידים כיצד עוצב עתידו של היישוב לא רק מתוך תהליכים פנימיים אלא גם מתוך מציאות בינלאומית משתנה.

הצעה 5

יסוד מארגן: מיעוט בדרך לריבונות

פרקי העמקה:

- המסגרת המדינית והתהוות הבית הלאומי
- הסכסוך היהודי-ערבי: גורמים והתפתחות
- המדיניות הבריטית והשלכותיה

פירוט: סביב יסוד מארגן זה ילמדו התלמידים כיצד פעל היישוב היהודי, כמיעוט בארץ-ישראל, לביסוס מעמדו הלאומי והפוליטי בדרך להקמת מדינה. הלמידה תעסוק בפיתוח מוסדות הנהגה ושלטון עצמי, בהתמודדות עם אתגרי המנדט הבריטי, ביחסים עם האוכלוסייה הערבית ובמאמצים להשגת הכרה ותמיכה בינלאומית. באמצעות בחינת תהליכי ההתארגנות, המאבק וההכרעה יבינו התלמידים כיצד התפתח היישוב מקהילה לאומית בעלת אוטונומיה מוגבלת אל עבר ריבונות מדינית.

הצעה 6

יסוד מארגן: מנהיגות בתקופות הכרעה

פרקי העמקה:

- הסכסוך היהודי-ערבי: גורמים והתפתחות
- המדיניות הבריטית והשלכותיה
- דילמות והכרעות ביישוב

פירוט: סביב יסוד מארגן זה ילמדו התלמידים כיצד עיצבו מנהיגים, מוסדות וזרמים שונים את דרכו של היישוב היהודי בתקופה של אתגרים והכרעות היסטוריות. הלמידה תעסוק בהתמודדות עם יחסי יהודים וערבים, עם מדיניות המנדט הבריטי ועם מחלוקות פנימיות ביישוב, ותבחן את האופן שבו התקבלו החלטות

בעלות השפעה ארוכת טווח על עתידו של הבית הלאומי. באמצעות ניתוח דילמות, עמדות והכרעות יעמדו התלמידים על תפקידה של המנהיגות בעיצוב המציאות ובהכוונת תהליכים לאומיים.

הצעה 7

יסוד מארגן: שיתוף פעולה ומחלוקת בתוך היישוב

פרקי העמקה:

- הסכסוך היהודי-ערבי: גורמים והתפתחות

- המדיניות הבריטית והשלכותיה

- דילמות והכרעות ביישוב

פירוט: סביב יסוד מארגן זה ילמדו התלמידים כיצד עוצבה החברה היהודית בארץ-ישראל באמצעות שילוב של שיתופי פעולה לצד מחלוקות אידאולוגיות, פוליטיות וחברתיות. הלמידה תעסוק ביחסים בין קבוצות וזרמים שונים ביישוב, בדרכי ההתמודדות עם אתגרים משותפים ובוויכוחים סביב מטרות, דרכי פעולה ועיצוב דמותו של הבית הלאומי. באמצעות בחינת מוקדי הסכמה ומחלוקת יבינו התלמידים כיצד תרמו הן שיתופי הפעולה והן חילוקי הדעות להתפתחותו ולחוסנו של היישוב.

הצעה 8

יסוד מארגן: התהוות הסכסוך היהודי-ערבי בארץ-ישראל ותקפיד הבריטים

פרקי העמקה:

- המסגרת המדינית והתהוות הבית הלאומי

- הסכסוך היהודי-ערבי: גורמים והתפתחות

- המדיניות הבריטית והשלכותיה

פירוט: סביב יסוד מארגן זה ילמדו התלמידים כיצד התפתח הסכסוך בין התנועה הציונית לבין ערביי ארץ-ישראל וכיצד השפיעה מדיניות המנדט הבריטי על עיצובו. הלמידה תעסוק במטרות ובשאיפות של הצדדים השונים, בגורמי המתח והעימות, בתגובות הבריטים לאירועים ובהשפעת ההחלטות המדיניות על התפתחות היישוב והחברה הערבית בארץ. באמצעות בחינת יחסי הגומלין בין שלושת השחקנים המרכזיים – היישוב היהודי, ערביי הארץ והשלטון הבריטי יבינו התלמידים את שורשי הסכסוך ואת משמעותו בעיצוב המציאות בארץ-ישראל בתקופת המנדט.

יחידות הוראה:

המשולש הארץ-ישראלי - פעילויות וחומרי הוראה בנושא כתב המנדט על ארץ ישראל ועל הדילמה של

ערביי ארץ ישראל.

לחל כאן

העליות בין שתי מלחמות עולם - יחידה העוסקת בגלי העלייה שבין שתי מלחמות העולם, השפעתם על

התפתחות היישוב היהודי בארץ-ישראל ותרומת ההתיישבות בעיר ובכפר לבניין הבית הלאומי.

ספרי לימוד:

ספר עולים חדשים, עמ' 119 – 160.

לחל כאן

ק. אביאלי-טביביאן, מסעות בזמן: בונים מדינה במזרח התיכון, (מט"ח, 2009), עמ' 10 – 69.

ק. אביאלי-טביביאן, מסע אל העבר: העולם המודרני במשבר (כיתה ט', מט"ח, 2011), עמ' 165 – 256.

א. דומקה, ח. אורבך, צ. גולדברג, בונים מדינה במזרח התיכון (שז"ר, 2009), עמ' 10 – 30.

י. משעול, בונים מדינה יהודית ודמוקרטית במזרח התיכון (היי סקול, 2014), עמ' 10 – 40.

א. נווה, נ. ורד, ד. שחר, הלאומיות בישראל ובעמים – בונים מדינה במזרח התיכון (רכס, 2009), עמ' 7 – 63.

הצעות למטלות:

❖ **הכנת מצגת/הרצאה** - בתחילת הוראת הנושא מומלץ לאפשר לתלמידים לבחור (בזוגות) באחד מנושאי הלימוד. חשוב להנחות את התלמידים כיצד להציג, באילו מקורות רצוי לבחור, ולהגדיר זמן להרצאה. צמצום זמן ההצגה למספר דקות יחייב התמקדות, בחירה בעיקר, ולמידה מעמיקה של הנושא. הצגת הנושא מול עמיתים היא מיומנות חשובה מאוד לתלמידים. לכך אפשר כמובן להוסיף גם הערכת עמיתים, בנוסף להערכת המורה.

❖ **מבחן** – הבדוק יכולת הגדרת מושגים חשובים, יכולת ניתוח קטע מקור, יכולת התמודדות עם שאלת חשיבה רחבה. מבחן עשוי להיות חלק ממטלות ההערכה. מומלץ לקיים מבחן עם חומר פתוח, אשר מטבעו מחייב חשיבה ברמה גבוהה, ושילוב בין ידע היסטורי לבין שימוש במיומנויות חשיבה היסטוריות.

❖ **הדרכה בסיור** - הכנה מראש של קטע הדרכה בסיור לימודי משלבת הוכחת מיומנות של הבחנה בין עיקר לטפל, הבנה מעמיקה של נושא ויכולת עמידה מול קהל.

❖ **עבודה עם עיתוני התקופה באתר "עיתונות יהודית היסטורית"** – מומלץ לשלב במהלך הוראת הנושא פעילות חקר המבוססת על עיתונים בני התקופה מתוך מאגר הספרייה הלאומית. ניתן להנחות את התלמידים לאתר ידיעות, מאמרי דעה, מודעות, קריקטורות או דיווחים העוסקים בנושא הנלמד, ולבחון כיצד הוצגו האירועים בזמן אמת. חשוב להדריך את התלמידים בבחירת מילות חיפוש, בזיהוי מאפייני המקור, ובהבחנה בין דיווח עובדתי לבין פרשנות או עמדה. הפעילות מאפשרת פיתוח מיומנויות של איתור מידע, ניתוח מקורות ראשוניים, זיהוי נקודות מבט שונות והבנת ההקשר ההיסטורי. ניתן לסכם את הפעילות באמצעות הצגת הממצאים בכיתה, כתיבת דיווח קצר מנקודת מבט של בן התקופה או השוואה בין סיקור אירוע בעיתונים שונים. לכך אפשר כמובן להוסיף גם הערכת עמיתים, בנוסף להערכת המורה.

❖ **מטלת חקר משולבת בינה מלאכותית** – התלמידים יבחרו סוגיה או אירוע מתוך הנושא הנלמד, יאתרו לפחות שני מקורות היסטוריים מהימנים, ויגבשו שאלת חקר ממוקדת. במסגרת העבודה ישתמשו בכלי בינה מלאכותית לצורך איסוף מידע ראשוני, העלאת כיווני חקירה או השוואת פרשנויות, תוך בחינה ביקורתית של המידע המתקבל ואימותו באמצעות מקורות היסטוריים או ספר לימוד. תוצר המטלה יכלול הצגת שאלת החקר, ממצאים המבוססים על המקורות שנבדקו, התייחסות לתרומת הבינה המלאכותית ולמגבלותיה, ומסקנה מנומקת. המטלה מאפשרת פיתוח מיומנויות של חקר היסטורי, הערכת מקורות מידע, חשיבה ביקורתית ושימוש מושכל בכלים דיגיטליים.

שער שני

13

מדינת ישראל בשנים

1977 - 1995

קישור לתוכנית הלימודים – מבין שבעה פרקי ההוראה הקיימים בנושא על המורים לבחור

לחץ כאן

שלושה פרקים.

הצעות לבחירת יסוד מארגן: לפניכם מספר דוגמאות ליסודות מארגנים להוראת הנושא. כל הצעה כוללת

יסוד מארגן, פרקים המתאימים ליסוד מארגן זה ופירוט קצר.

אין כל חובה ללמד על פי אחת מהצעות אלה. צוות ביה"ס יכול להיעזר בדוגמאות אלה כמקור להשראה,

להתאימן לצרכיו והשקפותיו, לאמצן כמו שהן, או לבחור יסוד מארגן שונה שאיננו נזכר כאן.

הצעה 1

יסוד מארגן: ישראל בין איום להזדמנות

פרקי העמקה:

- האינתיפאדה הראשונה

- הסכמי השלום

- קליטת העלייה

פירוט: סביב יסוד מארגן זה ילמדו התלמידים כיצד התמודדה מדינת ישראל עם אתגרים ביטחוניים,

מדיניים וחברתיים משמעותיים, לצד הזדמנויות שעיצבו את דמותה. הלמידה תעסוק בהתמודדות עם

האינתיפאדה הראשונה, בתהליכי השלום עם מדינות ערב והפלסטינים, ובקליטת גלי העלייה הגדולים

שהשפיעו על החברה והכלכלה בישראל. באמצעות בחינת המתח בין איומים להזדמנויות יבינו התלמידים

כיצד עוצבו החברה, המדיניות והזהות הישראלית בתקופה של שינויים עמוקים.

הצעה 2

יסוד מארגן: דמוקרטיה במבחן

פרקי העמקה:

- מהפך הפוליטי

- האינתיפאדה הראשונה

- רצח רבין

פירוט: סביב יסוד מארגן זה ילמדו התלמידים כיצד התמודדה הדמוקרטיה הישראלית עם אתגרים פוליטיים, חברתיים וביטחוניים בשנים 1977–1995. הלמידה תעסוק בתמורות הפוליטיות שחלו בעקבות המהפך הפוליטי, בהשפעת האינתיפאדה הראשונה על החברה והמערכת הפוליטית, ובמחלוקות הציבוריות והערכיות שהתעוררו סביב תהליכי השלום. באמצעות בחינת אירועים, דילמות והכרעות יעמדו התלמידים על יכולתה של הדמוקרטיה להתמודד עם משברים, מחלוקות ושינויים עמוקים תוך שמירה על עקרונותיה הבסיסיים.

הצעה 3

יסוד מארגן: בין מלחמה לשלום

פרקי העמקה:

- מלחמת לבנון הראשונה

- אינתיפאדה

- הסכמי השלום

פירוט: סביב יסוד מארגן זה ילמדו התלמידים כיצד השפיעו מלחמות, עימותים ותהליכי שלום על עיצובה של מדינת ישראל. הלמידה תעסוק בהשלכותיה של מלחמת לבנון הראשונה, באתגרי האינתיפאדה הראשונה ובמאמצים לקידום הסכמי שלום עם מדינות ערב והפלסטינים. באמצעות בחינת הקשרים בין עימותים צבאיים ליוזמות מדיניות יבינו התלמידים כיצד עיצבו המתח בין מלחמה לשלום את החברה הישראלית, את המערכת הפוליטית ואת מקומה של ישראל במזרח התיכון.

הצעה 4

יסוד מארגן: חברה משתנה

פרקי העמקה:

- המהפך הפוליטי

- קליטת העלייה

- המשבר הכלכלי

פירוט: סביב יסוד מארגן זה ילמדו התלמידים כיצד עברה החברה הישראלית תהליכי שינוי עמוקים בשנים 1977–1995. הלמידה תעסוק בתמורות הפוליטיות שחלו בעקבות המהפך הפוליטי, בהשפעת גלי העלייה הגדולים על הרכב האוכלוסייה ועל יחסי החברה, ובשינויים הכלכליים שעיצבו מחדש את אורח החיים, מבנה המשק והפערים החברתיים. באמצעות בחינת תהליכים אלו יבינו התלמידים כיצד השינויים הפוליטיים, הדמוגרפיים והכלכליים השפיעו על עיצוב דמותה של מדינת ישראל המודרנית.

הצעה 5

יסוד מארגן: מנהיגות בתקופות הכרעה

פרקי העמקה:

- המהפך הפוליטי
- הסכמי השלום
- המשבר הכלכלי

פירוט: סביב יסוד מארגן זה ילמדו התלמידים כיצד עיצבו מנהיגים ומקבלי החלטות את דרכה של מדינת ישראל בתקופה של שינויים דרמטיים ואתגרים מורכבים בשנים 1977–1995. הלמידה תעסוק בתמורות הפוליטיות שחולל המהפך הפוליטי, בהכרעות המדיניות שהובילו להסכמי השלום, ובתפקידם של מנהיגים מרכזיים בעיצוב יחסי החוץ והביטחון של ישראל. באמצעות בחינת דילמות, מחלוקות והחלטות מכריעות יעמדו התלמידים על השפעתה של המנהיגות על עיצוב החברה, המדינה והאזור בתקופה זו.

הצעה 6

יסוד מארגן: ישראל והמזרח התיכון המשתנה

פרקי העמקה:

- מלחמת לבנון הראשונה
- אינתיפאדה
- הסכמי השלום

פירוט: סביב יסוד מארגן זה ילמדו התלמידים כיצד השתלבו תהליכים אזוריים ובינלאומיים בעיצוב מדיניותה ומעמדה של מדינת ישראל. הלמידה תעסוק בהשלכותיה של מלחמת לבנון הראשונה, בהתמודדות עם האינתיפאדה הראשונה ובמאמצים לקידום הסכמי השלום, ותבחן כיצד השפיעו אירועים אלו על יחסי

ישראל עם שכנותיה ועל מקומה במזרח התיכון. באמצעות בחינת קשרי הגומלין בין עימותים, תהליכים מדיניים ושינויים אזוריים יבינו התלמידים כיצד עוצבה סביבתה האסטרטגית של ישראל בתקופה זו.

הצעה 7

יסוד מארגן: כלכלה, חברה ופוליטיקה

פרקי העמקה:

- המהפך הפוליטי
- המשבר הכלכלי
- קליטת העלייה

פירוט: סביב יסוד מארגן זה ילמדו התלמידים כיצד השפיעו תהליכים פוליטיים, כלכליים וחברתיים זה על זה בעיצוב מדינת ישראל. הלמידה תעסוק בתמורות הפוליטיות שחולל המהפך הפוליטי, בשינויים במבנה המשק ובמדיניות הכלכלית, ובהשפעת גלי העלייה על החברה והכלכלה בישראל. באמצעות בחינת קשרי הגומלין בין החלטות מדיניות, שינויים כלכליים ותהליכים חברתיים יבינו התלמידים כיצד עוצבה המציאות הישראלית בתקופה של שינוי והיערכות מחדש.

הצעה 8

יסוד מארגן: בין קונפליקט פנימי לחיצוני

פרקי העמקה:

- מלחמת לבנון הראשונה
- האינתיפאדה הראשונה
- רצח רבין

פירוט: סביב יסוד מארגן זה ילמדו התלמידים כיצד השפיעו עימותים פנימיים וחיצוניים על החברה, הפוליטיקה והמדיניות בישראל. הלמידה תעסוק במלחמת לבנון הראשונה, באינתיפאדה הראשונה וברצח רבין, ותבחן את הקשרים בין אתגרי הביטחון לבין המחלוקות הציבוריות והפוליטיות בתוך החברה הישראלית. באמצעות ניתוח אירועים ודילמות מרכזיות יבינו התלמידים כיצד השפיעו משברים חיצוניים ופנימיים על אופייה של הדמוקרטיה הישראלית ועל עיצוב דרכה של המדינה.

יחידות הוראה:

מלחמת לבנון הראשונה

לחל כאן

האינתיפאדה ראשונה – נכתב על ידי יונתן גולדפוס

ספרי לימוד:

לחל כאן ספר עולים חדשים, עמ' 81 – 84, 96 – 102.

ק. אביאלי-טביביאן, מסעות בזמן: בונים מדינה במזרח התיכון, (מט"ח, 2009), עמ' 199, 204 – 208, 231 – 244.

א. דומקה, ח. אורבך, צ. גולדברג, בונים מדינה במזרח התיכון (שז"ר, 2009), עמ' 190, 203 – 204, 207 – 211, 249 – 259.

י. משעול, בונים מדינה יהודית ודמוקרטית במזרח התיכון (היי סקול, 2014), עמ' 254, 261 – 273, 292 – 317.

א. נווה, נ. ורד, ד. שחר, הלאומיות בישראל ובעמים – בונים מדינה במזרח התיכון (רכס, 2009), עמ' 254, 267 – 275, 293 – 306.

המלצה למקורות:

מהפך פוליטי

תוכנית ייצוב המשק

לחל כאן

היפר-אינפלציה במשק

תנודות באינפלציה בישראל

עוף באלף שקל: האינפלציה המטורפת של שנות ה-80 (כאן 11)

אינתיפאדה

הצעות למטלות:

❖ **הכנת מצגת/הרצאה** - בתחילת הוראת הנושא מומלץ לאפשר לתלמידים לבחור (בזוגות) באחד מנושאי הלימוד. חשוב להנחות את התלמידים כיצד להציג, באילו מקורות רצוי לבחור, ולהגדיר זמן להרצאה. צמצום זמן ההצגה למספר דקות יחייב התמקדות, בחירה בעיקר, ולמידה מעמיקה של הנושא. הצגת הנושא מול עמיתים היא מיומנות חשובה מאוד לתלמידים. לכך אפשר כמובן להוסיף גם הערכת עמיתים, בנוסף להערכת המורה.

❖ **מבחן** – הבדוק יכולת הגדרת מושגים חשובים, יכולת ניתוח קטע מקור, יכולת התמודדות עם שאלת חשיבה רחבה. מבחן עשוי להיות חלק ממטלות ההערכה. מומלץ לקיים מבחן עם חומר פתוח, אשר מטבעו מחייב חשיבה ברמה גבוהה, ושילוב בין ידע היסטורי לבין שימוש במיומנויות חשיבה היסטוריות.

❖ **הדרכה בסיור** - הכנה מראש של קטע הדרכה בסיור לימודי משלבת הוכחת מיומנות של הבחנה בין עיקר לטפל, הבנה מעמיקה של נושא ויכולת עמידה מול קהל.

❖ **עבודה עם עיתוני התקופה באתר "עיתונות יהודית היסטורית"** – מומלץ לשלב במהלך הוראת הנושא פעילות חקר המבוססת על עיתונים בני התקופה מתוך מאגר הספרייה הלאומית. ניתן להנחות את התלמידים לאתר ידיעות, מאמרי דעה, מודעות, קריקטורות או דיווחים העוסקים בנושא הנלמד, ולבחון כיצד הוצגו האירועים בזמן אמת. חשוב להדריך את התלמידים בבחירת מילות חיפוש, בזיהוי מאפייני המקור, ובהבחנה בין דיווח עובדתי לבין פרשנות או עמדה. הפעילות מאפשרת פיתוח מיומנויות של איתור מידע, ניתוח מקורות ראשוניים, זיהוי נקודות מבט שונות והבנת ההקשר ההיסטורי. ניתן לסכם את הפעילות באמצעות הצגת הממצאים בכיתה, כתיבת דיווח קצר מנקודת מבט של בן התקופה או השוואה בין סיקור אירוע בעיתונים שונים. לכך אפשר כמובן להוסיף גם הערכת עמיתים, בנוסף להערכת המורה.

❖ **מטלת חקר משולבת בינה מלאכותית** – התלמידים יבחרו סוגיה או אירוע מתוך הנושא הנלמד, יאתרו לפחות שני מקורות היסטוריים מהימנים, ויגבשו שאלת חקר ממוקדת. במסגרת העבודה ישתמשו בכלי בינה מלאכותית לצורך איסוף מידע ראשוני, העלאת כיווני חקירה או השוואת פרשנויות, תוך בחינה ביקורתית של המידע המתקבל ואימותו באמצעות מקורות היסטוריים או ספר לימוד. תוצר המטלה יכלול הצגת שאלת החקר, ממצאים המבוססים על המקורות שנבדקו, התייחסות לתרומת הבינה המלאכותית ולמגבלותיה, ומסקנה מנומקת. המטלה מאפשרת פיתוח מיומנויות של חקר היסטורי, הערכת מקורות מידע, חשיבה ביקורתית ושימוש מושכל בכלים דיגיטליים.